РОЗДІЛ IV

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО. КРИМІНОЛОГІЯ

УДК: 343.851

DOI: <https://doi.org/10.32366/2523-4269-2019-69-4-75-84>

Беліков Костянтин Аркадійович

(Криворізька міська рада, м. Кривий Ріг)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8632-8757>

СУЧАСНИЙ СТАН НАУКОВОЇ РОЗРОБКИ ПРОБЛЕМ ЗАПОБІГАННЯ ВУЛИЧНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ

У статті охарактеризовано сучасний стан наукової розробки проблем запобігання вуличній злочинності. Констатовано застарілість та фрагментарність наявних вітчизняних наукових досліджень проблем запобігання вуличній злочинності. Виокремлено типові складові наукового пізнання запобігання вуличній злочинності. Розроблено модель сучасного науково-практичного дослідження проблем запобігання вуличній злочинності.

Ключові слова: вулична злочинність; запобігання; зарубіжна кримінологія; стан; наукова розробка; проблема.

Постановка проблеми. З чого починається стан захищеності суспільства? З родини? Оточення? Навколишнього середовища? Відповідь на ці питання відразу не знайдемо. Однак очевидним є те, що захищеність наших громадян залежить і від створення безпечного вуличного середовища. Відчуття безпеки особи в соціумі є гарантією стабільності законності та правопорядку і навпаки.

Вулична злочинність є одним із найбільш резонансних видів злочинності. Її сплески відображають наростання негативних процесів у соціально-економічному й духовно-моральному житті суспільства. Кримінальна ситуація на вулицях впливає на психологічний клімат у містах та інших населених пунктах, а також формує громадську думку про діяльність правоохоронних органів зокрема і державної влади в цілому [7, с. 3]. На вулицях відбувається кожен десятий злочин [16, с. 85]. У цілому, вулична злочинність характеризується високим ступенем латентності з тенденцією збільшення частки тяжких та особливо тяжких злочинів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Низка поколінь дослідників присвятила свої праці вирішенню проблем створення безпечного середовища. Насамперед мова йде про таких вчених, як Ю. М. Антонян, О. М. Бандурка, Ю. В. Баулін, В. М. Бесчастний, Б. М. Головкін, В. В. Голіна, В. К. Гришук, А. І. Долгова, І. М. Даньшин, О. М. Джужа, А. П. Закалюк, А. Ф. Зелінський, І. І. Карпець, О. М. Костенко, В. М. Кудрявцев, І. П. Лановенко, В. В. Лунєєв, П. П. Михайленко, А. В. Півень, В. Я. Тацій, В. П. Тихий, В. І. Шакур. Однак і до сьогодні в цілому відсутня цілісна і єдина концепція запобігання вуличній злочинності.

Формування мети статті. У зв'язку із цим, метою запропонованої статті є характеристика сучасного стану наукової розробки проблем вуличної злочинності та шляхів запобігання їй, визначення оптимальної моделі кримінологічного дослідження вуличної злочинності в сучасних реаліях розвитку суспільних відносин.

Виклад основного матеріалу. Доводиться констатувати, що в українській кримінологічній науці бракує спеціалізованих наукових розробок, присвячених запобіганню вуличній злочинності. В Україні захищено лише одну дисертацію, присвячену цій проблематиці. Мова йде про дисертаційне дослідження на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук А. В. Півня «Кримінологічна характеристика та профілактика вуличної насильницької злочинності» (2013 р.) [26]. У дисертації проведено комплексне дослідження заходів профілактики вуличної насильницької злочинності. Розглянуто ознаки та особливості вуличної насильницької злочинності, проведено довгостроковий кримінологічний аналіз вуличної насильницької злочинності, визначено найбільш вагомі чинники, що зумовлюють та сприяють вчиненню злочинів цієї категорії. Визначено основні напрями профілактики вуличної насильницької злочинності, запропоновано комплекс загальносоціальних, спеціально-кримінологічних та віктимологічних заходів, обґрунтовано практичні пропозиції та рекомендації, що спрямовані на вдосконалення профілактичної діяльності правоохоронних органів [26, с. 8]. Маємо зазначити, що згадана робота має й певні концептуальні для сьогодення недоліки. Основний із них – це рудиментарність законодавчої бази та обраних підходів до запобігання злочинності, оскільки, по-перше, дисертаційне дослідження спрямоване на вдосконалення практичної діяльності органів та служб міліції, якої немає в нашій державі вже більше чотирьох років; по-друге, філософія поліцейської діяльності є новою для нашого суспільства, і поліція використовує нові методики у сфері запобігання вуличній злочинності, які суттєво відрізняються від тих, що використовувала міліція. До того ж із всього сегмента вуличної злочинності А. В. Півнем досліджено лише один її елемент – насильницьку злочинність.

Слід зазначити, що проблематика вуличної злочинності викладена у фундаментальних працях В. І. Шакуна «Модель і критерії ефективності профілактики злочинів у великих містах України та за кордоном» (1995 р.) [35], «Інфраструктура міста і злочинність» (1996 р.) [34], «Урбанізація і злочинність» (1996 р.) [37], «Суспільство і злочинність» (2003 р.) [36]. В. І. Шакуном розроблено теоретичні основи попередження злочинності в містах.

Запобіганню злочинності в містах України також присвячено роботи Д. В. Федоренка «Геокриміногенна обстановка в особливо великому промисловому місті (на основі статистичних даних міста Донецьк)» [31], В. П. Філонова та Д. Ф. Федоренка «Злочинність в особливо великому промисловому місті: стан, причини й заходи щодо її попередження» [32], М. О. Кисильова та І. Г. Богатирьова «Кримінологічні засади запобігання злочинності у великому місті на регіональному рівні» [8], В. В. Голіни, В. П. Ємельянова та В. Д. Водника «Кримінологічні проблеми попередження злочинності неповнолітніх у великому місті: досвід конкретно-соціологічного дослідження» [13] та ін.

Слід також звернути увагу на наукову статтю Б. М. Головкина «Злочинність на вулицях та в інших громадських місцях» [14], у якій вчений доволі детально розглянув поняття та сформулював ознаки громадських місць, проаналізував злочини, що вчиняються на вулицях і в громадських місцях, установив тенденції та закономірності їх поширення.

Також науковий інтерес становить монографія М. Г. Колодяжного «Сучасний зарубіжний досвід громадського впливу на злочинність» (2017 р.) [20], у якій на підставі вивчення офіційної статистичної інформації органів кримінальної юстиції зроблено висновки щодо стану й сучасних тенденцій злочинності в низці держав Північної та Південної Америки, Європи й Азії. За результатами дослідження зарубіжного досвіду участі громадськості в запобіганні злочинності вченим запропоновано низку напрямів його упровадження в правотворчій та правозастосовній практиці в Україні.

Слід зазначити, що нерозробленість кримінологічної характеристики вуличної злочинності та засобів її запобігання в Україні обумовлює необхідність звернення до наукових праць з географії злочинності та кримінології регіонів.

У сучасній кримінологічній науці найбільш повно зазначену проблематику висвітлено в працях А. М. Бабенка. У його роботах [3; 4] надано кримінологічну характеристику закономірностей регіональної злочинності в Україні та її видів; досліджено комплекс факторів детермінації регіональної злочинності на загальнодержавному, спеціальному та індивідуальному рівнях; розроблено систему заходів щодо організації та здійснення запобігання регіональній злочинності, яка базується на ідеї зменшення її реальних показників шляхом підвищення якості життя населення, створення безпечного регіонального простору за допомогою сучасних науково-технічних засобів, закріплення навичок законослухняної поведінки в населення на рівні традицій, звичаїв, сімейно-побутових установок і застосування заходів превентивного впливу на детермінанти злочинності.

Також проблематику регіональної злочинності займався Р. С. Веприцький. У роботах вченого [9; 10] було проаналізовано регіон як об'єкт кримінологічного дослідження, а також надано загальну характеристику факторів, що впливають на злочинність у регіоні; досліджено проблему латентної злочинності в регіоні та визначено шляхи її подолання; розглянуто зв'язок урбанізації і злочинності в містах та визначено тенденції її поширення; визначено фактори впливу суспільних процесів на злочинність та впливу злочинності на суспільні процеси; розглянуто соціальні негативні явища, що впливають на злочинність; досліджено втрати від злочинності; розглянуто систему суб'єктів управління протидією злочинності в регіоні; розглянуто систему правової освіти населення регіону як методу протидії злочинності.

Останнім вітчизняним дослідженням, у якому досліджувалися питання запобігання вуличній злочинності, є дисертація І. М. Чекмарьової «Запобігання злочинності у прикордонних регіонах Півдня України» (2017 р.) [33], у якій надано кримінологічну характеристику злочинності, специфіку особи злочинців та особливості детермінації злочинності у прикордонних регіонах Півдня України, визначено напрями запобігання та сформульовано рекомендації, спрямовані на вдосконалення кримінологічних засад у практиці запобігання злочинності у прикордонних регіонах Півдня України.

На цьому огляд вітчизняних наукових досліджень з проблематики запобігання вуличній злочинності завершується. Щодо зарубіжної кримінології, то, перш за все, нам необхідно проаналізувати наукові розробки, що стосуються проблем протидії вуличній злочинності у країнах, у яких проблеми вуличної злочинності є спорідненими з Україною, у яких соціально-економічний стан також є подібним вітчизняним реаліям. Серед таких країн найбільш розробленою проблематика протидії вуличній злочинності є у російській кримінологічній науці. Усі наявні предметні розробки можна умовно поділити на ті, що присвячені питанням запобігання вуличній злочинності у «чистому» вигляді, ті, що присвячені окремим аспектам запобігання вуличній злочинності (насильницька вулична злочинність, вулична злочинність неповнолітніх та молоді, віктимологічні аспекти вуличної злочинності, запобігання міліцією проявів вуличної злочинності тощо) та ті, що присвячені запобіганню окремих злочинів у громадських місцях. Проаналізуємо зазначені групи досліджень окремо.

Перша група. Першим предметним дослідженням запобігання вуличній злочинності є дисертація Ю. В. Ківича «Кримінологічна характеристика та попередження вуличної злочинності в умовах міста» (1999 р.), у якій визначено класифікаційні ознаки, що дозволяють виділити з різноманітних видів злочинів ті, які відбуваються тільки в межах сфери вулиці (їх представлено як єдиний об'єкт дослідження). Також обґрунтовано положення, що стосуються типології вуличних злочинців, мотивації злочинної поведінки у сфері вулиці, механізму віктимної поведінки потерпілих, віктимогенних властивостей архітектурних, топографічних, а також інших умов, що сприяють вчиненню злочинів на вулицях [19].

Найсуттєвішими результатами в дисертації М. В. Шмаренкова «Кримінологічний аспект вуличної злочинності в мегаполісах» (2004 р.) є такі: розроблено кримінологічну класифікацію злочинця з поділом на класи (особи, які мають стійку антиособистісну установ-

ку; особи, які мають стійку корисливо-власницьку установку; особи, які мають стійку антисоціальну установку); запропоновано розробку й прийняття відомчої програми з профілактики вуличної злочинності в мегаполісах [38].

Вивченню проблем вуличної злочинності та розробці заходів щодо її попередження присвячено дисертаційне дослідження І. Д. Лукіних «Вулична злочинність та її попередження» (2009 р.) [24]. У роботі визначено ознаки вуличної злочинності, проведено кримінологічний аналіз стану, динаміки і структури вуличної злочинності за 1998–2008 рр. в Росії; виявлено криміногенні чинники вуличної злочинності; узагальнено існуючі передові форми профілактики вуличної злочинності, що застосовуються спеціальними суб'єктами профілактики, громадськими формуваннями, і розроблено пропозиції щодо вдосконалення спеціально-кримінологічних заходів профілактики вуличної злочинності в сучасних умовах.

У дисертації Є. С. Заремби «Кримінологічна характеристика вуличної злочинності (за матеріалами Тюменської області)» (2011 р.) [17] проаналізовано підходи до визначення поняття «вулична злочинність»; розкрито суспільну небезпечність вуличної злочинності; вивчено вуличну злочинність у Тюменській області за період з 2001 по 2009 рр. та встановлено її тенденції; визначено кримінологічну характеристику осіб, які вчиняють вуличні злочини в Тюменській області; вивчено віктимологічний аспект профілактики вуличної злочинності; розроблено науково обґрунтовані рекомендації, спрямовані на вдосконалення кримінологічної профілактики вуличної злочинності в Тюменській області.

О. А. Котельниковою у дисертаційному дослідженні «Вулична злочинність портів міст: кримінологічна характеристика, профілактика і прогнозування (за матеріалами Далекосхідного федерального округу)» (2012 р.) [22] розглянуто найбільш суттєві регіональні соціально-економічні особливості Далекосхідного федерального округу, а також проаналізовано ряд значущих кримінологічних особливостей інфраструктури портового міста, що детермінують вуличні злочини; визначено найбільш стійкі територіальні відмінності в стані, динаміці та структурі вуличної злочинності в портових містах; виявлено значущі кримінологічні особливості осіб, які вчиняють вуличні злочини, процеси формування і реалізації відповідної мотивації вуличної злочинної поведінки в портовому місті тощо.

У дисертації Н. М. Белой «Вулична злочинність: кримінологічна характеристика та попередження (за матеріалами Іркутської області, Забайкальського краю, Республіки Бурятія)» (2013 р.) [6] надано кримінологічну характеристику стану, структури, динаміки вуличної злочинності на прикладі деяких регіонів Східного Сибіру; виявлено основні детермінанти вуличної злочинності та розроблено рекомендації щодо вдосконалення заходів попередження даного виду злочинів. У 2014 р. вченою було видано монографію «Вулична злочинність: кримінологічна характеристика та попередження (за матеріалами Іркутської області, Забайкальського краю, Республіки Бурятія)» [7].

Одним із останніх досліджень вуличної злочинності є дисертація Т. В. Гайдукова «Групово насильницька вулична злочинність та її попередження в умовах курортного регіону» (2019 р.) [11]. У цій роботі встановлено кримінологічні особливості регіону, які обумовлені курортним статусом; визначено структуру групової насильницької вуличної злочинності в курортних регіонах; охарактеризовано ситуації вчинення групових насильницьких вуличних злочинів; встановлено типовий портрет особистості злочинця і жертви.

У цій групі робіт слід виокремити ще декілька наукових праць. Перша з них – це монографія «Номо urbanus: Мегаполіс у дзеркалі кримінології» (2009 р.), авторами якої є В. С. Курчєєв, І. В. Свірідов, Є. О. Тюгашев [23]. У монографії досліджуються проблеми забезпечення правопорядку й громадської безпеки в Новосибірську. Підтримка правопорядку й громадської безпеки у великому місті розглядається як соціально-антропологічне завдання, можливості вирішення якого обумовлені гендерними механізмами суспільно небезпечної поведінки, всесвітньо-історичними тенденціями розвитку злочинності та сучасним глобальним контекстом. Спорідненій проблематиці присвятив свою працю С. О. Шотніков «Злочинність у великих містах Східного Сибіру» (2004 р.) [39], у якій роз-

глядається кримінологічна характеристика злочинності великих міст Східно-Сибірського регіону на прикладі Іркутська, Братська та Улан-Уде, розроблено практичні рекомендації з використання методик вивчення злочинності у великих містах Східного Сибіру, здійснення кримінологічного дослідження злочинності та її детермінант стосовно конкретних міських поселень.

У наступній монографії «Комплексний аналіз кримінальної ситуації в регіоні: теорія, методологія, практика» (2018 р.) [21] окремий розділ присвячено аналізу та попередженню вуличної злочинності. У цьому розділі надано кримінологічну характеристику вуличної злочинності, проаналізовано причини та умови вуличної злочинності, розроблено організаційні засади попередження вуличної злочинності.

Також у науково-практичному посібнику «Стан злочинності в Санкт-Петербурзі. Кримінологічний моніторинг і прогноз» (2015 р.) [29] висвітлено результати проведеного в 2015 році комплексного дослідження криміногенної ситуації в Санкт-Петербурзі, у ході якого визначено тенденції її розвитку, виявлено причини та умови, що сприяють вчиненню правопорушень, здійснено прогноз розвитку злочинності в регіоні на 2015 рік і період 2016–2017 років. З урахуванням громадської думки та думки експертів з даної проблеми розроблено додаткові заходи, спрямовані на зниження рівня злочинності в місті.

Друга група. У дисертації О. М. Грішина «Вулична злочинність та її профілактика службою міліції громадської безпеки в умовах великого міста» (1998 р.) [15] проведено комплексне дослідження безпосередньо вуличної злочинності в масштабах великого міста; розроблено класифікацію ситуацій скоєння вуличних злочинів у великих містах; проведено комплексне дослідження кримінологічних значущих характеристик учасників вуличних злочинів і стосовно цієї специфіки розроблено типології злочинців і жертв; досліджено діяльність служби міліції громадської безпеки як самостійного суб'єкта профілактики вуличної злочинності, так і у взаємодії з іншими державними органами й громадськими організаціями; розроблено практичні рекомендації щодо організації та тактики проведення профілактичних заходів, які істотно доповнюють той перелік, що вже використовується органами внутрішніх справ.

У дисертації С. М. Золотухіна «Вулична насильницька злочинність та її попередження» (2000 р.) [18] визначено поняття сфери вуличного простору; встановлено особливості типології осіб, які вчинили вуличні насильницькі злочини; розроблено практичні рекомендації щодо здійснення організаційно-правових та кримінологічних заходів, спрямованих на вдосконалення діяльності підрозділів органів внутрішніх справ щодо попередження насильницьких злочинів, скоєних на вулицях (обґрунтовано доцільність взаємодії органів внутрішніх справ та громадських організацій, зокрема козацьких товариств і охоронних структур, у проведенні профілактичних заходів з патрулювання вулиць і забезпечення громадського порядку); виділено п'ять типів жертв вуличного насильства, для яких характерним є: 1) невіктимна поведінка; 2) нейтральна поведінка; 3) пасивна поведінка; 4) аморальна поведінка; 5) агресивна поведінка; виокремлено групи типових ситуацій у механізмі здійснення вуличного насильницького злочину.

Дисертація І. В. Рижкова «Кримінологічна характеристика та попередження насильницьких злочинів, що вчиняються в умовах міських вулиць» (2003 р.) [28] присвячена пізнанню тенденцій і закономірностей існування та розвитку вуличної насильницької злочинності та розробці на цій основі заходів, розрахованих на забезпечення ефективного кримінологічного контролю держави й суспільства над злочинністю у сфері відкритого простору міст. У дисертації визначено методичні основи вивчення вуличної насильницької злочинності, розроблено та обґрунтовано класифікаційні ознаки, що дозволяють виділити з різноманітних видів злочинів ті, які відбуваються насильницьким шляхом тільки в межах сфери вулиці; виділено типологію вуличних насильницьких злочинців, вивчено мотивацію насильницької злочинної поведінки у сфері вулиці, механізм віктимної поведінки потерпілих, віктимогенних властивостей архітектурних, топографічних та інших умов, що сприя-

ють вчиненню насильницьких злочинів на вулицях. За методикою проведення дослідження, дисертація І. В. Рижкова є майже ідентичною дисертації Ю. В. Ківича, яку було нами проаналізовано раніше.

У дисертації Г. М. Погорелової «Кримінологічна характеристика та профілактика вуличної злочинності неповнолітніх (за матеріалами м. Калуги)» (2004 р.) [27] встановлено, що сфера вулиці, як специфічна ланка просторового розподілу злочинності, має тісні зв'язки з поняттями географії, екології, топографії злочинності; розроблено визначення понять «вулиця», «вулична злочинність неповнолітніх»; представлено причинний комплекс вуличної злочинності неповнолітніх; досліджено вплив вуличного середовища на стан вуличної злочинності неповнолітніх; класифіковано неповнолітніх вуличних злочинців за ознаками ступеня і характеру суспільної небезпечності, тривалості та стійкості злочинної поведінки неповнолітніх; розроблено пропозиції законодавчого характеру щодо поступового переходу до повного здійснення охорони громадського порядку на самоврядних територіях силами муніципальних правоохоронних формувань; розроблено пропозиції щодо впровадження в практичну діяльність органів внутрішніх справ цілодобових стаціонарних постів міліції, мобільних спеціальних підрозділів з протидії конкретним видам злочинів, організації контролю над вуличною злочинністю неповнолітніх за допомогою місцевих громад та інших механізмів участі громадян у справі захисту особистої безпеки. Цікавими є пропозиції авторки щодо співробітництва між силами правопорядку й професійними архітекторами-дизайнерами з метою спеціальної підготовки співробітників міліції у сфері впливу специфіки міської забудови на вуличну злочинність.

Третя група. Окремим проблемам вуличної злочинності присвячено роботи В. В. Тарубарова «Злочини, вчинені в громадських місцях: кримінологічна характеристика та особливості попередження органами внутрішніх справ» (2009 р.), А. В. Майорова «Крадіжки в громадських місцях: кримінологічна характеристика та віктимологічна профілактика» (2004 р.), О. В. Баскова «Віктимологічна профілактика корисливо-насильницьких злочинів, скоєних у громадських місцях» (2010 р.) тощо.

Дисертацію В. В. Тарубарова «Злочини, вчинені в громадських місцях: кримінологічна характеристика та особливості попередження органами внутрішніх справ» присвячено аналізу кримінологічних особливостей і закономірностей злочинів, вчинених в громадських місцях і розробці заходів щодо їх попередження. У роботі запропоновано основні напрями та шляхи підвищення ефективності діяльності органів внутрішніх справ щодо попередження злочинів і адміністративних правопорушень, вчинених у громадських місцях [30]. За твердженням автора, «злочини, що здійснюються в громадських місцях, у даний час змішуються з вуличними злочинами, чому сприяє відсутність законодавчого визначення таких місць, нечіткість їх критеріїв, а також звітність органів внутрішніх справ» [30, с. 8].

У дисертації А. В. Майорова «Крадіжки в громадських місцях: кримінологічна характеристика та віктимологічна профілактика» вироблено загальне поняття крадіжки, учиненої в громадському місці, здійснено кримінально-правове та кримінологічне дослідження проблем її виявлення, проведено аналіз віктимологічної профілактики та розроблено заходи щодо підвищення ефективності діяльності правоохоронних органів, спрямованої на попередження даного виду злочину [25].

О. В. Басков у дисертації «Віктимологічна профілактика корисливо-насильницьких злочинів, вчинених у громадських місцях» (2010 р.) [5] виокремив різні форми віктимізації від корисливо-насильницьких злочинів, учинених у громадських місцях (первинна віктимізації, багаторазова віктимізація, підвищена віктимізації, злісно-агресивна віктимізації, провокуюча віктимізації); запропонував типологію жертв злочинів (легковажні жертви; аморальні жертви; позитивні жертви) розробив напрямки віктимологічної профілактики корисливо-насильницьких злочинів, скоєних у громадських місцях (організаційна розбудова процесу віктимологічної профілактики; учасники попереджувальної діяльності; заходи впливу й форми взаємодії; механізм реалізації).

У дисертації Б.-Е. Ганмягмара «Комплексне попередження злочинів, скоєних у громадських місцях в містах Монголії» (2018 р.) проведено оцінку масштабів, особливостей структури й закономірностей динаміки злочинів, учинених у громадських місцях міст Монголії; виявлено основні детермінанти розглянутих злочинів; встановлено типові характеристики особистості злочинця і механізму кримінально-протиправних посягань, скоєних у громадських місцях; проаналізовано правові та організаційні основи попередження досліджуваної категорії злочинів; розроблено теоретичні основи та практику оцінки, прогнозування та комплексного забезпечення кримінологічної безпеки в громадських місцях в містах Монголії [12].

Також ми маємо звернути увагу на деякі закордонні дослідження проблем вуличної злочинності. У книзі Г. Лафрі «Втрачаючи легітимність: вулична злочинність і пониження соціальних інститутів в Америці» розглянуто традиційні теорії злочинності та їхню здатність пояснити зміни на прикладі вуличної злочинності в США у післявоєнний період. Три основні часові післявоєнні етапи й тенденції злочинності визначено в книзі так: 1) ранній період (1946–1960 рр.) із стабільним низьким рівнем злочинності; 2) середній період (1961–1973 рр.), для якого характерним є різке підвищення рівня злочинності; 3) пізній період (після 1973 р.) із стабільно високим рівнем злочинності [2]. У праці П. Уілсона «Запобігання злочинності за допомогою архітектури та дизайну» [1] обґрунтовується теоретичне положення про те, що завдяки ефективному плануванню забудови міст, проектуванню будівництва споруд, розміщення інфраструктури кварталів можна створити специфічний «захищений» простір, який не тільки мінімізує, а й унеможливить вчинення злочинів.

Висновки. Проведений аналіз наукової розробки проблем запобігання вуличній злочинності дає можливість зробити декілька висновків.

Більшість робіт виконано до істотного реформування правоохоронних органів України, а запропоновані в них заходи щодо запобігання вуличній злочинності можуть мати низький соціальний ефект в українських реаліях. Як засвідчує аналіз спеціалізованих наукових розробок кримінологічного пізнання вуличної злочинності, усі вони передбачають вивчення таких її напрямів, як загальнотеоретична розробка проблеми (визначення предметної площини, обрання методики пізнання); кримінологічна характеристика (стан, структура, динаміка вуличної злочинності, детермінанти вуличної злочинності, особа злочинця та жертва злочину); запобігання (загально-соціальний, спеціально-кримінологічний, індивідуальний та віктимологічний рівні). В окремих роботах увагу також приділено таким питанням запобігання вуличній злочинності, як кримінально-правова характеристика злочинів цієї групи, міжнародні стандарти та зарубіжний досвід протидії вуличній злочинності.

У зв'язку із цим, з метою розроблення кримінологічних засад науково-практичного забезпечення запобігання вуличній злочинності необхідно вирішити такі дослідницькі завдання: 1) визначення поняття, сутнісних ознак та найбільш поширених проявів вуличної злочинності; 2) надання кримінально-правової характеристики вуличних злочинів; 3) установлення кількісних та якісних показників вуличної злочинності; 4) розроблення характеристики особи злочинця, що вчиняє вуличний злочин; 5) визначення детермінант вуличної злочинності; 6) віктимологічне дослідження та характеристика жертви вуличних злочинів; 7) дослідження міжнародно-правових стандартів запобігання вуличній злочинності; 8) аналіз зарубіжних практик запобігання вуличній злочинності та визначення тих, які з високим ступенем вірогідності матимуть позитивний ефект в українських реаліях; 9) розроблення загально-соціальних, спеціально-кримінологічних, індивідуальних та віктимологічних заходів запобігання вуличній злочинності.

Список використаних джерел

1. Geason S., Wilson P. R. Designing out crime. Crime prevention through environmental design. Canberra : Australian Institute of Criminology, 1989. 58 p.

2. Lafree G. Losing Legitimacy: Street Crime and the Decline of Social Institutions in America / G. Lafree. Westview Press, 1998. 240 p.
3. Бабенко А. М. Регіональна злочинність в Україні: закономірності, детермінація та запобігання : дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право. Запоріжжя : Класичний приватний університет, 2015. 515 с.
4. Бабенко А. М. Запобігання злочинності в регіонах України: концептуально-методологічний та праксеологічний вимір : монографія. Одеса : ОДУВС, 2014. 416 с.
5. Басков А. В. Виктимологическая профилактика корыстно-насильственных преступлений, совершаемых в общественных местах : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 – уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право. Москва : Всерос. науч.-исслед. ин-т Мин. внутр. дел Российской Федерации», 2010. 180 с.
6. Белая Н. М. Уличная преступность: криминологическая характеристика и предупреждение (по материалам Иркутской области, Забайкальского края, Республики Бурятия) : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 – уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право. Томск : Нац. исслед. Томский гос. ун-т, 2013. 177 с.
7. Белая Н. М. Уличная преступность: криминологическая характеристика и предупреждение (по материалам Иркутской области, Забайкальского края, Республики Бурятия) : монография / под ред. Л. М. Прокументова. СПб. : Издательство Санкт-Петербургского университета управления и экономики, 2014. 160 с.
8. Богатирьев І. Г., Кисильов М. О. Кримінологічні засади запобігання злочинності у великому місті на регіональному рівні : монографія. Бровари : ПФПА, 2010. 160 с.
9. Веприцький Р. С. Феноменологія злочинності в регіоні : монографія. Харків : Золота миля, 2014. 324 с.
10. Веприцький Р. С. Феноменологія злочинності в регіоні : дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право. Харків : Харківський національний університет внутрішніх справ, Україна, 2016. 413 с.
11. Гайдуков Т. В. Групповая насильственная уличная преступность и ее предупреждение в условиях курортного региона : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 – уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право. Краснодар : Краснодарский университет Министерства внутренних дел Российской Федерации 2019. 205 с.
12. Ганмягмар Б.-Э. Комплексное предупреждение преступлений, совершаемых в общественных местах в городах Монголии : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 – уголовное право и криминология ; уголовно-исполнительное право. Омск : Омская академия Министерства внутренних дел РФ, 2018. 203 с.
13. Голіна В. В., Ємельянов В. П., Водник В. Д. та ін. Кримінологічні проблеми попередження злочинності неповнолітніх у великому місті: досвід конкретно-соціологічного дослідження : монографія / за заг. ред.: В. В. Голіни, В. П. Ємельянова. Харків : Право, 2006. 292 с.
14. Головін Б. М. Злочинність на вулицях та в інших громадських місцях. *Питання боротьби зі злочинністю*. 2013. Вип. 26. С. 87–98.
15. Гришин А. Н. Уличная преступность и ее профилактика службой милиции общественной безопасности в условиях крупного города : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 – уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право. Санкт-Петербург : Санкт-Петербургский университет Министерства внутренних дел Российской Федерации, 1998. 203 с.
16. Залогин П. Ю. Уличная преступность: профилактика и предупреждение. *Вестник Московского университета МВД России*. 2011. №1. С. 84–86.
17. Заремба Е. С. Криминологическая характеристика уличной преступности (по материалам Тюменской области) : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 – уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право. Тюмень : Тюменский юридический институт Министерства внутренних дел Российской Федерации, 2011. 202 с.
18. Золотухин С. Н. Уличная насильственная преступность и ее предупреждение : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 – уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право. Челябинск : Челябинский юридический институт МВД России, 2000. 204 с.
19. Кивич Ю. В. Криминологическая характеристика и предупреждение уличной преступности в условиях города : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 – уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право. Москва : Юридический институт МВД России, 1999. 196 с.

20. Колодяжний М. Г. Сучасний зарубіжний досвід громадського впливу на злочинність : монографія / за ред. В. В. Голіни. Х. : Право, 2017. 252 с.
21. Комплексный анализ криминальной ситуации в регионе: теория, методология, практика : монография / под общ. ред. Р. М. Абызова. Барнаул : БЮИ МВД России, 2018. 299 с.
22. Котельникова О. А. Уличная преступность портовых городов: криминологическая характеристика, профилактика и прогнозирование (по материалам Дальневосточного федерального округа) : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 – уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право. Владивосток : Юридическая школа Дальневосточного федерального университета, 2012. 206 с.
23. Курчев В. С., Свиридов И. В., Тюгашев Е. А. Homo urbanus: Мегаполис в зеркале криминологии : монография / Новосиб. гос. ун-т. Новосибирск, 2009. 280 с.
24. Лукиных И. Д. Уличная преступность и ее предупреждение : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 – уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право. Москва : Московский государственный лингвистический университет, 2009. 31 с.
25. Майоров А. В. Кражи в общественных местах: криминологическая характеристика и виктимологическая профилактика : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 – уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право. Челябинск : Челябинский юридический институт МВД России, 2004. 168 с.
26. Півень А. В. Кримінологічна характеристика та профілактика вуличної насильницької злочинності : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 – кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право. К. : Національна академія внутрішніх справ, 2013. 253 с.
27. Погорелова Г. М. Криминологическая характеристика и профилактика уличной преступности несовершеннолетних (по материалам г. Калуги) : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 – уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право. Москва : Московский университет МВД России, 2004. 207 с.
28. Рыжков И. В. Криминологическая характеристика и предупреждение насильственных преступлений, совершаемых в условиях городских улиц : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 – уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право. Москва : Московский университет МВД России, 2003. 145 с.
29. Состояние преступности в Санкт-Петербурге. Криминологический мониторинг и прогноз : научно-практическое пособие / под общ. ред. Л. П. Богданова, В. А. Кудина. СПб. : Изд-во СПб ун-та МВД России, 2015. 266 с.
30. Тарубаров В. В. Преступления, совершаемые в общественных местах: криминологическая характеристика и особенности предупреждения органами внутренних дел : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 – уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право. Ростов-на-Дону, 2009. 206 с.
31. Федоренко Д. В. Геокриминогенная обстановка в особо крупном промышленном городе (на основе статистических данных по городу Донецку) : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 – уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право. Донецк : Донецкий институт внутренних дел, 2000. 204 с.
32. Филонов В. П., Федоренко Д. В. Преступность в особо крупном промышленном городе: состояние, причины и меры по ее предупреждению : монография. Донецк : ДИВД МВД Украины, 2002. 281 с.
33. Чекмарьова І. М. Запобігання злочинності у прикордонних регіонах Півдня України : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 – кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право. Одеса : Одеський державний університет внутрішніх справ, 2017. 307 с.
34. Шакун В. І. Інфраструктура міста і злочинність : навч.-практ. посіб. К. : УАВС, 1996. 19 с.
35. Шакун В. І. Модель і критерії ефективності профілактики злочинів у великих містах України та за кордоном : навч.-практ. посіб. К. : УАВС, 1995. 32 с.
36. Шакун В. І. Суспільство і злочинність : монографія. К. : Атіка, 2003. 784 с.
37. Шакун В. І. Урбанізація і злочинність : монографія. К. : УАВС, 1996. 256 с.
38. Шмаренков М. В. Криминологический аспект уличной преступности в мегаполисах : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 – уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право. Санкт-Петербург : Санкт-Петербургский университет Министерства внутренних дел Российской Федерации, 2004. 155 с.

39. Шоткинов С. А. Преступность в крупных городах Восточной Сибири : монография. Санкт-Петербург : Юридический центр Пресс, 2004. 120 с. http://www.litres.ru/pages/biblio_book/?art=11282373

Беликов Константин Аркадьевич
(Криворожский городской совет, г. Кривой Рог)
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8632-8757>

СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ НАУЧНОЙ РАЗРАБОТКИ ПРОБЛЕМ ПРЕДОТВРАЩЕНИЯ УЛИЧНОЙ ПРЕСТУПНОСТИ

В статье охарактеризовано современное состояние научной разработанности проблемы предотвращения уличной преступности. Констатируется устарелость и фрагментарность имеющихся отечественных научных исследований в указанной сфере. Выделены типичные составляющие научного познания предотвращения уличной преступности. Разработана модель современного научно-практического исследования проблем предотвращения уличной преступности.

Ключевые слова: уличная преступность; предупреждение; зарубежная криминология; состояние; научная разработка; проблема.

Belikov Kostiantyn
(Kryvyi Rih City Council, Kryvyi Rih)
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8632-8757>

THE CURRENT STATE OF THE SCIENTIFIC DEVELOPMENT OF PROBLEMS OF STREET CRIME PREVENTION

The article describes the current state of scientific development of the problems of street crime prevention. The obsolescence and fragmentation of existing domestic scientific research on the problems of street crime prevention has been ascertained. The expediency of conducting the analysis of the state development of the problem of those countries in which the problems of street crime are related to Ukraine, where the socio-economic situation is also similar to domestic realities, is substantiated. Among such countries, the most developed problem of combating street crime is in Russian criminological science. All available subject developments in the field of street crime prevention are divided into those that are directly devoted to the prevention of street crime; those dealing with specific aspects of street crime prevention; those dedicated to the prevention of certain crimes in public places. In order to develop the criminological foundations of scientific and practical support for the prevention of street crime, a scientific search model has been proposed that involves the solution of the following issues: definition of the concept, essential features and the most common manifestations of street crime; provision of criminal law characteristics of street crimes; the establishment of quantitative and qualitative indicators of street crime; development of personality characteristics of the perpetrator of a street crime; definition of determinants of street crime; victimological research and characterization of a street crime victim; study of international legal standards for the prevention of street crime; analysis of foreign street crime prevention practices; development of measures to prevent street crime.

Key words: street crime, warning, foreign criminology, state, scientific development, problem.

Надійшла до редколегії 22.11.2019